



PROPAGANDA

Vragenlijst voor de leerlingen van de laatste jaren van het lager onderwijs en van het lager secundair onderwijs

Educatieve Dienst

Tijdens het bezoek

Koninklijk Museum van het
Leger en de Krijgsgeschiedenis

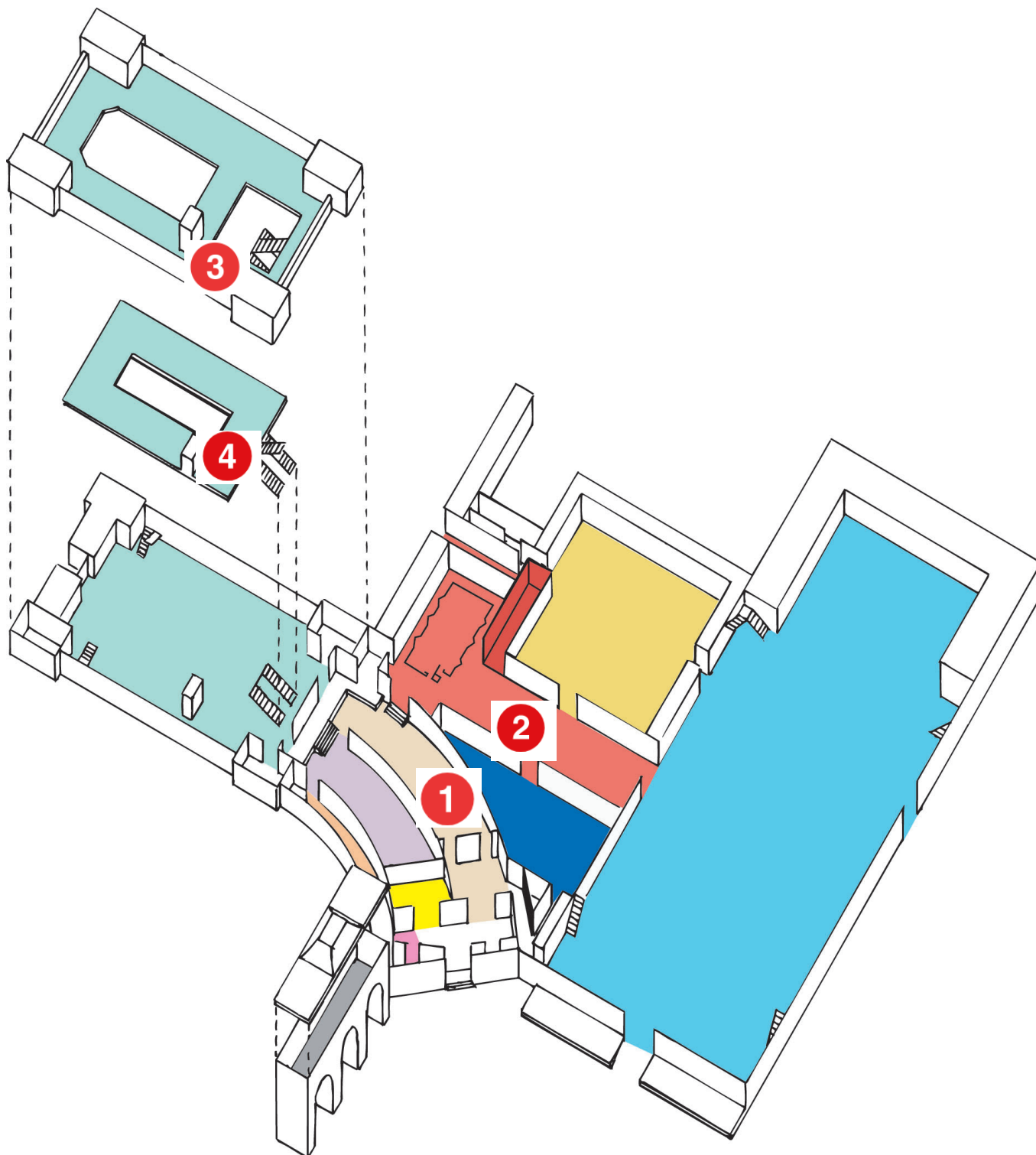


Musée royal de l'Armée
et d'Histoire militaire



Deze vragenlijst werd uitgewerkt voor de leerlingen van het lager onderwijs en het lager secundair onderwijs. Ze vertrekt van een reeks voorwerpen in onze collecties “19e eeuw”, “Eerste Wereldoorlog”, “Interbellum” en “Tweede Wereldoorlog”. De juiste antwoorden bevinden zich op het einde van dit document.

Ziehier een plattegrond van het Koninklijk Legermuseum. De vragenlijst neemt uw leerlingen mee doorheen de Historische Zaal (1), de zaal 14-18 (2) en de Bordiauhal: op de 2e verdieping voor de collecties over het interbellum en het begin van de Tweede Wereldoorlog (3) en op de 1e verdieping voor de tentoonstelling “Oorlog, Bezetting, Bevrijding” (4).



Dit is de plattegrond van de Historische Zaal en de zaal 14-18. De plaats van de collectiestukken staat op de plattegrond aangegeven opdat u ze makkelijk zou kunnen lokaliseren.



1. De Belgische revolutie (Historische Zaal, 1e deel): symbolen

Wanneer een nieuw land ontstaat, moet het verschillende middelen aanwenden om zich in de kijker te werken, serieus te worden genomen en zich te doen respecteren.

Wanneer België in 1830 onafhankelijk wordt, creëert het land een nieuwe vlag en kiest het een nationale hymne en een symbool (een dier).



Het nationale volkslied is de Brabançonne (akoestische versie door de Koninklijke Muziekkapel van de Gidsen : <https://www.youtube.com/watch?v=ssse59OIBPM>)

VLAG



Speur in deze ruimte de vlag en het symbooldier op en teken ze.

Let op de richting van de kleuren! Bij de onafhankelijkheid van België staan de strepen verticaal, maar soms ook horizontaal, zoals je dat kan zien op de reproducties van de gravures achterin de vitrines.



Symbooldier:

Dat dier vertegenwoordigt België en staat afgebeeld op een medaillon in de vitrine (nr. 2). In welke houding staat dit dier?



Welke boodschap wil België overmaken door zich zo voor te stellen?

België is een sterk land en kiest daarom de koning van het dierenrijk als symbool.
JUIST of FOUT

België wil dat iedereen weet dat het onafhankelijk is. De leeuw heeft de ketting van de kanonkogel die aan zijn poot was vastgemaakt gebroken. Hij is niet langer de “gevangene” van Nederland.

JUIST of FOUT



En jij? Welk dier zou jij kiezen om je te vertegenwoordigen?
Tekenen het hieronder en leg in enkele woorden je keuze uit.

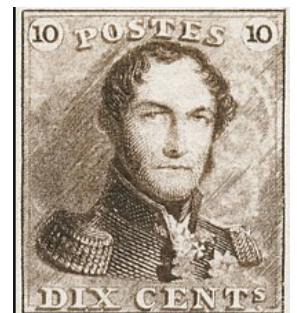
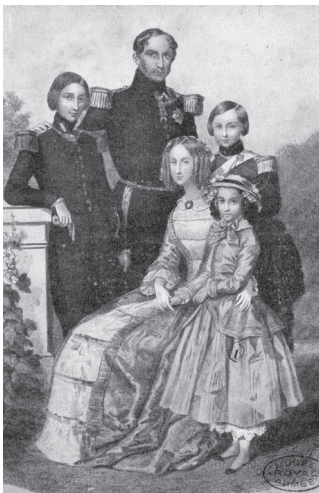
2. België in de 19e eeuw (Historische Zaal, 2e deel)

De koning moet zich aan zijn volk voorstellen en het volk moet weten wie hij is. Vandaag volstaat het om de televisie aan te zetten of op internet te gaan om onze vorsten te zien, maar dat was absoluut niet het geval in de tijd van Leopold I of Leopold II, de twee koningen die in de zaal “België in de 19e eeuw” aan bod komen (om de dingen beter te situeren: televisie duikt in de Belgische huiskamers onder koning Boudewijn op).

Zonder internet en zonder televisie: hoe raakten de vorsten toen bij het volk bekend?




Onder de voorbeelden van voorstellingen van Leopold I en Leopold II op de volgende bladzijde: hoeveel vind je er daarvan in de zaal terug? Stip ze aan.



3. De Eerste Wereldoorlog: het monument van Tienen

Na de twee wereldoorlogen heeft “propaganda” een eerder negatieve bijklank gekregen, want ze werd door verschillende regimes gebruikt om de bevolking te manipuleren en sommigen tot wandaden aan te zetten.

 Het monument van Tienen (opgelet: dit collectiestuk houdt verband met de Eerste Wereldoorlog maar wordt helemaal achteraan in de Historische Zaal tentoongesteld, ter hoogte van de trappen).

Dit is de plaasteren maquette van een monument dat werd opgericht om de gevechten tussen de Belgische troepen en het Duitse leger op 18 augustus 1914 in de buurt van Tienen te gedenken.

Dit is wat er werkelijk gebeurde tijdens de veldslag bij Sint-Margriet-Houtem:

Het sterke en goed opgeleide Duitse leger valt op 4 augustus 1914 België aan, palmt gemakkelijk alle forten rond Luik in en zet zijn opmars voort.

Koning Albert, die aan het hoofd van het Belgische leger staat, poogt de Duitsers te stoppen of toch minstens af te remmen om zijn soldaten de gelegenheid te geven zich rond Antwerpen te organiseren.

Op sommige plekken slagen de Belgen erin de vijand te vertragen, maar de Duitsers zijn talrijk en rukken snel op. Op 18 augustus 1914 vinden in Sint-Margriet-Houtem (in de buurt van Tienen) hevige gevechten plaats. Bijna de helft van de Belgische officieren sneuvelt. De Duitsers zijn beter voorbereid. Ze gebruiken bijvoorbeeld vliegtuigen om de Belgische stellingen te observeren. Het Duitse leger schakelt eerst het grootste deel van de Belgische artillerie (= de kanonnen) uit, waardoor zijn infanterie (de soldaten te voet) vlot kan oprukken. Het 22e linieregiment (Belgische troepen) verliest de helft van zijn manschappen en zo'n 300 burgers worden gedood. Het Belgische leger trekt zich steeds verder terug, tot in Antwerpen, dat uiteindelijk eveneens valt. Het Belgische leger moet nog verder achteruit en komt uiteindelijk in de Westhoek terecht, bij de Noordzee.

Om goed te begrijpen wat er gebeurde, moet je de evenementen op de kaart van België op de volgende bladzijde aanduiden.



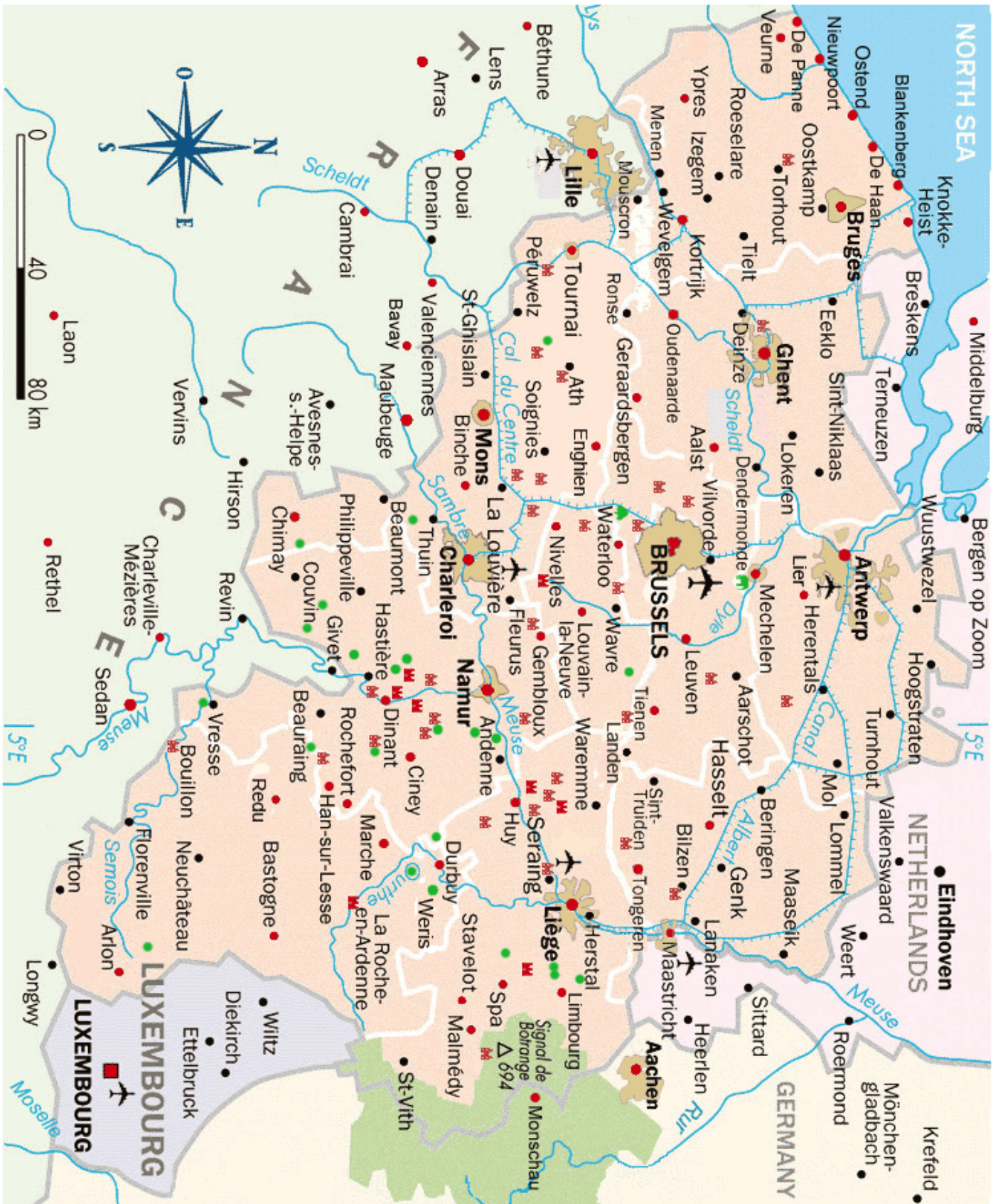
1. Het Duitse leger valt op 4 augustus 1914 België aan. (Situeer Duitsland op de kaart en teken een cirkel rond dat land. Duitsland ligt dus ten (noorden-zuiden-westen-oosten) van België. Geef de aanval op België met een nummer 1) aan.

2. De forten rond Luik, bemand door het Belgische leger, worden verondersteld de Duitse opmars te stuiten, maar de Duitsers blijken te sterk en de forten vallen een na een. (Situeer en omcirkel Luik op de kaart en geef de Duitse opmars naar Namen en Brussel met nummer 2 aan).

3. Koning Albert besluit de Duitsers te stoppen of minstens hun opmars te vertragen door in Tienen een front op te zetten. (Situeer en omcirkel Tienen op de kaart en zet er nummer 3 bij).

4. De poging van de koning mislukt en de Duitse troepen blijven richting Antwerpen oprukken. (Situeer en omcirkel Antwerpen op de kaart en zet er nummer 4 bij).

5. Het Belgische leger ziet zich verplicht naar het westen weg te trekken en komt bij de kust uit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog hebben de gevechten in België vooral in de Westhoek plaats. (Situeer de Westhoek door de steden Ieper en Veurne te omcirkelen en zet er nummer 5 bij).



Internet : eupedia.com



Bekijk nu het monument. Illustreer het bas-reliëf (de twee platen onder het beeldhouwwerk: de ene aan de kant van de trappen, de andere aan de kant van de vitrine met de vlaggen) en het beeldhouwwerk bovenop het monument wat er werkelijk op 18 augustus 1914 is gebeurd?

Deze tips zullen je helpen:

-> *op het bas-reliëf van de gevechten:*

- Zoek de twee legers (het Belgische en het Duitse). De soldaten van het Duitse leger dragen een punthelm.
- Als je van links naar rechts kijkt, kan je het reliëf als een echt verhalen "lezen". Welke verschillende stappen of fases merk je op?
- Welk leger ziet er sterker uit, heeft de meeste soldaten en de beste uitrusting?

Staaf je antwoord aan de hand van voorbeelden.

-
-
-

-> *Op het reliëf van het dorp/de burgerbevolking:*

- Je kan het reliëf als een verhaal "aflezen". Wat gebeurt er in dit dorp?
- Hoe wordt de bevolking door de kunstenaar afgebeeld?
- Hoe stelt de kunstenaar de Duitse soldaten voor? Let goed op, want de details zijn heel belangrijk!

-> *Op het beeldhouwwerk bovenop het monument:*

- Welke fase, vermeld in de tekst, wordt door dit beeldhouwwerk geïllustreerd?

Dit monument is van de hand van beeldhouwer H. LE ROY (zijn handtekening is te zien in de hoek van het reliëf). Hij maakte het na de Eerste Wereldoorlog. Welke boodschap wou hij overbrengen?



Het Belgische leger is het sterkste, het moedigste.
JUIST of FOUT

De Belgische soldaten handelen als echte beesten (ze doen vrouwen en kinderen pijn, ze steken de huizen in brand).

JUIST of FOUT

De Duitse soldaten zijn dieven (ze stelen zelfs de kippen van de dorpingen, steken de huizen in brand).

JUIST of FOUT



Neem de tekst over het verloop van de veldslag bij Sint-Margriet-Houtem er opnieuw bij. Vergelijk de tekst met wat de beeldhouwer heeft voorgesteld. Heeft hij de historische feiten waarheidsgetrouw afgebeeld of heeft hij een verschillende interpretatie weergegeven? Staaf je antwoord.

Vandaag is een deel van het monument nog steeds in Tienen te zien. Het bovenste deel van het beeldhouwwerk bestaat nog altijd, maar de bas-reliëfs werden vervangen door bronzen platen met de namen van de veldslagen waarin het 22e linieregiment schitterde.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog lieten de Duitsers de bas-reliëfs weghalen.



Waarom, volgens jou?
Stip het/de juiste antwoord(en) aan.

- Omdat de Duitsers ze niet mooi vonden.
- Omdat de Duitsers vonden dat hun leger niet correct werd voorgesteld.
- Omdat het Duitse leger het metaal nodig had om nieuwe wapens te maken.
- Omdat de Duitsers de platen in een museum wilden onderbrengen opdat ze tijdens de oorlog niet beschadigd zouden raken.

4. Zaal Eerste Wereldoorlog: Italiaanse affiche

Dit is een Italiaanse propaganda-affiche uit de Eerste Wereldoorlog. In het Nederlands luidt de slogan: "Iedereen moet zijn plicht doen! De inschrijvingen voor leningen worden bij het Italiaanse Krediet afgeleverd". Dergelijke affiches komen in verschillende landen voor omdat die landen geld nodig hebben om de oorlog te voeren (om wapens en ander materiaal te kopen).



Hoe is de affiche opgebouwd?

Wat wordt er voorgesteld:

- op de achtergrond:

- op de voorgrond:

Een personage dat de toeschouwers recht in de ogen kijkt of dat een vinger uitsteekt, komt dikwijls op propaganda-affiches voor.

Dit is een ander voorbeeld (Verenigde Staten).

Wat is volgens jou het beoogde doel? Stip het juiste antwoord aan!

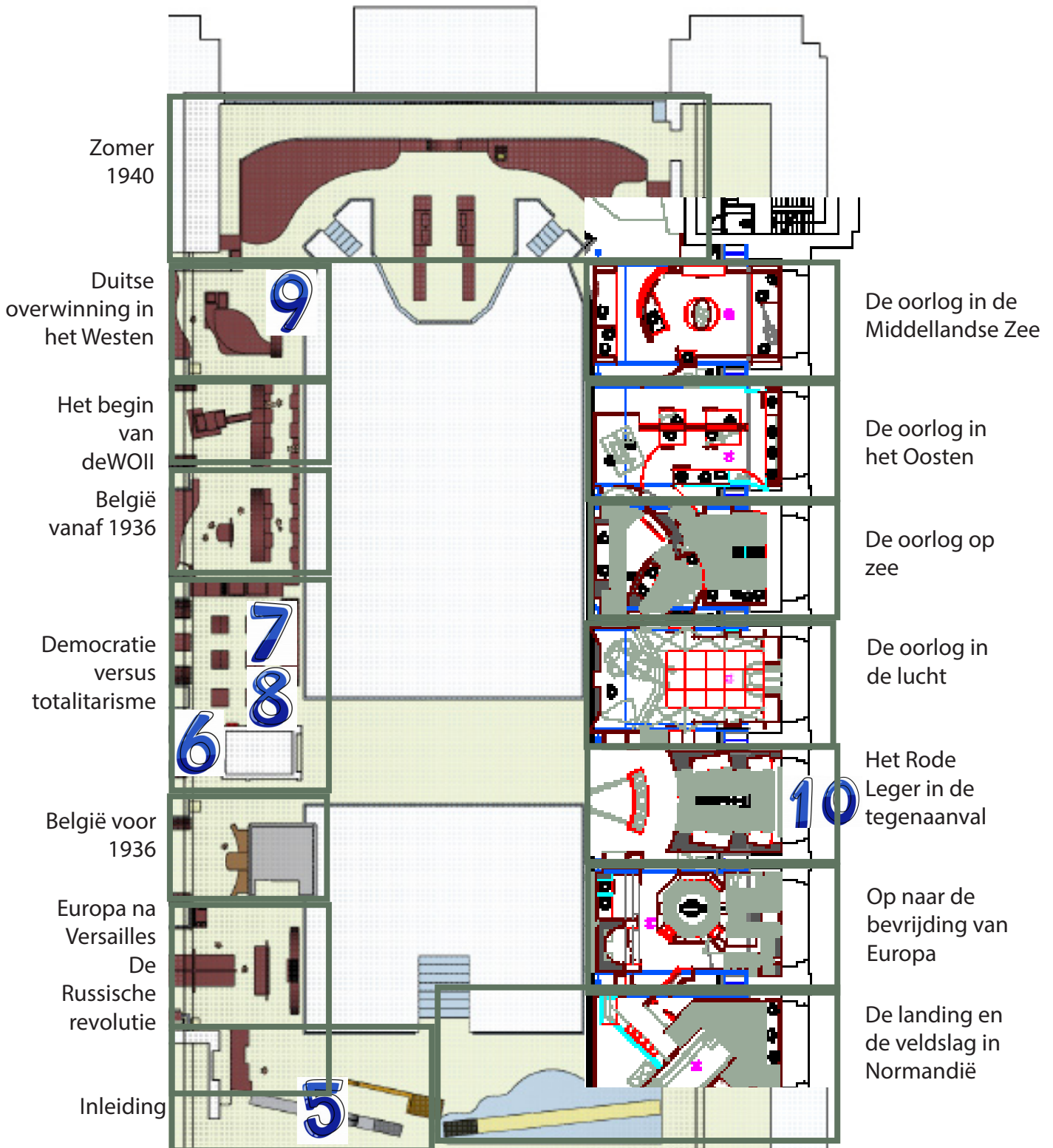
- Er is niet echt een bedoeling. Dit is gewoon een manier om personages op een propaganda-affiche voor te stellen.

- Het personage richt zich wel degelijk tot de toeschouwer die zich niet aan het front bevindt en die niet aan het vechten is, om hem schuldgevoelens te geven (Als je geen geld geeft, werk je niet aan de oorlog mee en kom je je plicht niet na!).

-Het personage wijst naar iets dat zich achter de toeschouwer bevindt om diens aandacht daarop te vestigen.



Plattegrond 2^e verdieping



Bordiaulhal 2e verdieping – Interbellum en Tweede Wereldoorlog

Zoals de naam het aangeeft, is het interbellum de periode tussen het einde van de Eerste Wereldoorlog (1918) en het begin van de Tweede Wereldoorlog (1939). In deze periode ontwikkelde propaganda zich in alle landen.

De totalitaire regimes (regime met een enkele partij die geen oppositie duldt, zoals het naziregime in Duitsland of het fascistische regime in Italië) die in die periode aan de macht komen, gebruiken heel wat propaganda om hun acties te rechtvaardigen en om hun leider in de belangstelling te plaatsen.

5. Inleiding: decoratieve voorwerpen



Waar dienen deze objecten voor? Wanneer worden ze gebruikt?

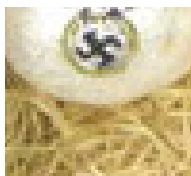
Dit zijn de symbolen en de personen die op de kerstballen voorkomen. Verbind ze met onderstaande definities.



● Ik ben Adolf Hitler. Tussen 1933 en 1945 ben ik de Führer (= de leider, de gids) van het Duitse volk. Ik sta aan het hoofd van het IIIe Reich, een totalitair politiek regime dat ik alleen aanvoer. Wie het niet met mijn ideeën eens is, vliegt de gevangenis in!



● Ik ben het symbool van de nazipartij (nationaal-socialistische partij van de Duitse werklieden). Ik besta al heel lang. In Mesopotamië, China, India of het oude Griekenland ben ik een symbool van geluk en succes. Sinds de Tweede Wereldoorlog ziet iedereen me als een negatief symbool, want ik doe denken aan alle misdaden die de nazi's gepleegd hebben.



● Ik ben een dier dat dikwijls wordt gebruikt om een land te symboliseren. Vandaag symboliseer ik Duitsland.



● Ik beteken "Groet aan de overwinning". Ik ben een begroeting gebruikt door de sympathisanten van de nazi's. Zo geven ze hun rotsvast geloof in de overwinning aan.

6. Democratie versus totalitarisme: de bustes van de dictators

In de totalitaire regimes speelt de leider een centrale rol: hij alleen leidt het land en enkel zijn ideeën worden aanvaard en toegepast. Propaganda stelt die ideeën overal voor. De bustes worden in scholen, administratieve gebouwen, stations, ... opgesteld opdat de bevolking er op elk ogenblik aan herinnerd zou worden wie de leider is.



Plaats op basis van de informatie op de vitrines met de drie bustes de bijschriften onder de foto's:

Adolf Hitler - Benito Mussolini - Josef Staline

Duce - Führer - de Vader van het volk

USSR - Italië- Duitsland

fascisme - communisme - nazisme



Naam en voornaam:

Bijnaam:

Land:

Naam van het regime:



Naam en voornaam:

Bijnaam:

Land:

Naam van het regime:



Naam en voornaam:

Bijnaam:

Land:

Naam van het regime:

7. Democratie versus totalitarisme: speelgoed

Propaganda moet ook de kinderen beïnvloeden. Ze heeft inderdaad goed begrepen dat als kinderen vanaf jonge leeftijd steeds dezelfde ideeën krijgen voorgeschoteld, ze daar later als volwassenen rotsvast van overtuigd zullen zijn. Daarom gebruikt propaganda ook speelgoed om de ideeën van de partij over te brengen.



Bekijk deze reeks figuurtjes.

Waarom doen ze je denken? Heb je met hetzelfde soort speelgoed gespeeld toen je klein was?

Hoe worden de figuurtjes voorgesteld? Wat doen ze? Herken je er een in het bijzonder? Wat wil propaganda met de productie van dergelijk speelgoed bereiken?

8. Democratie versus totalitarisme: radio

Deze radio werd tussen de twee wereldoorlogen in Duitsland heel goedkoop verkocht. Hitler had begrepen dat hij zijn ideeën beter kon verspreiden als elk gezin thuis een radio bezat.



Wat werd volgens jou via deze radio uitgezonden? Een tip: probeer je te herinneren wie de “vijanden” van de nazi's waren.

Rangschik deze radioprogramma's in twee kolommen (hetgeen propaganda op een naziradio toelaat en hetgeen propaganda op een naziradio verbiedt).

- een toespraak van Hitler
- “Siegfried”, een opera van Richard Wagner (“Siegfried” is een van de 14 opera's gecomponeerd door de Duitse toondichter Richard Wagner in de 19e eeuw. Wagner is de componist die de Germaanse mythologie verheerlijkt).
- Een jazzconcert (jazz is een muziekstijl die op het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw door de zwarte bevolking in het zuiden van de Verenigde Staten werd gecreëerd).
- Een pianoconcerto van Felix Mendelssohn (Mendelssohn is een Joodse componist uit de 19e eeuw).
- Nieuwsberichten: wat er die dag in Duitsland is gebeurd.
- Duitse liedjes die vertellen dat Hitler een held is.
- Engelstalige liedjes.

Programma's die door de propaganda en de nazi-partij worden TOEGESTAAN	Programma's die door de propaganda en de nazi-partij worden VERBODEN

9. Duitse overwinning in het westen: affiche “Tout van très bien, Madame la Marquise” (Alles gaat goed, mevrouw de markiezin)

Deze affiche werd tijdens de Slag om Engeland door de Duitsers gerealiseerd. De Duitsers vallen Groot-Brittannië aan en hopen het eiland te veroveren. Om dat mogelijk te maken, sturen ze vliegtuigen uit om de vliegvelden en de schepen van de Royal Navy (= de Britse Marine) te vernietigen. Ze bombarderen ook verschillende steden om de bevolking te ontmoedigen en schrik aan te jagen. Ondanks alle verwoestingen houden de Britten stand; de Duitsers moeten hun idee om het land te veroveren laten varen.

Dit is de tekst van het liedje “Tout va très bien, Madame la Marquise” (Alles gaat goed, mevrouw de markiezin). Dat liedje was tussen de twee wereldoorlogen immens populair in Frankrijk. Het werd in 1935 geschreven en gespeeld door de groep “Ray Ventura et ses Collégiens”. Vraag aan je leerkracht om het liedje af te spelen wanneer jullie terug in de klas zijn. (<https://www.youtube.com/watch?v=T5WdpSPeQUE>)

*Hallo hallo, James, hoe gaat het?
Ik ben nu sinds veertien dagen afwezig
En bel je even op.
Wat zal ik bij mijn terugkeer aantreffen?*

*Alles gaat goed, mevrouw de markiezin, alles gaat goed.
We moeten u echter wel iets zeggen,
We betreuren een klein voorval,
Een incidentje, twee keer niets:*

*De dood van uw grijze merrie.
Behalve dat gaat alles goed.*

*Hallo, hallo, Martin, hoe gaat het?
Mijn grijze merrie dood? Vertel me hoe dat kon ge-
beuren.*

*Het is niets, mevrouw de markiezin
Alles gaat heel goed.
We moeten u echter wel iets zeggen,
We betreuren een klein voorval,
Een incidentje, twee keer niets:
Uw grijze merrie kwam om in de brand
die de stallingen verwoestte.
Behalve dat gaat alles goed.*

*Hallo, hallo, Pascal, hoe gaat het?
Mijn stallingen zijn dus vernietigd? Vertel me
hoe dat kon gebeuren.*

*Het is niets, mevrouw de markiezin
Alles gaat heel goed.
We moeten u echter wel iets zeggen,
We betreuren een klein voorval.
Als de stal afbrandde, was dat omdat het kasteel
in brand stond.
Behalve dat gaat alles goed.*

*Hallo, hallo, Lucas, hoe gaat het?
Mijn kasteel is dus verwoest? Vertel me hoe dat kon
gebeuren.*

*Wel, mevrouw de markiezin,
Toen de markies vernam dat hij bankroet was,
Heeft hij zelfmoord gepleegd.
Toen hij neerviel,
Heeft hij alle kaarsen omver getrokken
En zo werd het kasteel in brand gestoken
En brandde het volledig af.
De wind heeft de brand aangewakkerd,
Waardoor die op de stal oversloeg
En zo kwam uw merrie om.
Maar behalve dat, mevrouw de markiezin,
Gaat alles heel goed, werkelijk heel goed!*





Bekijk nu de propaganda-affiche die de Duitsers ontwierpen, met de titel van het liedje als slogan.

Welke boodschap willen ze overbrengen? Denk aan de historische context: de Britse bevolking ondergaat de gewelddadige aanvallen van de Duitse luchtmacht. Veel mensen verliezen bij die bombardementen hun huis. Bij elke aanval moeten ze in de metro of in schuilkelders bescherming zoeken. Om de bevolking toe te spreken, gebruikt eerste minister Winston Churchill BBC-radio.

Een paar tips: observeer en beschrijf:

- het centrale personage (hij staat ook in het diorama (het decor) achter je):
- het decor (waar staat het personage?):
- Wat is het verband tussen de slogan (denk aan het liedje: gaat alles werkelijk heel goed voor de markiezin?) en de situatie op het terrein toen?
- Wat is het doel van de affiche?

10. Het Rode Leger in de tegenaanval: schilderij Koersk

Propaganda bedient zich ook van kunst.

Schilders krijgen bestellingen: ze moeten opgelegde onderwerpen voorstellen. Bekijk dit schilderij. Het werd lang na de Tweede Wereldoorlog (in 2001) op vraag van Rusland door twee Russische kunstenaars geschilderd, als geschenk voor het Museum. Het stelt een museum voor waarin souvenirs van de slag bij Koersk worden tentoongesteld (een grote veldslag met pantsers waarbij het Russische leger het Duitse leger heeft teruggedrongen).



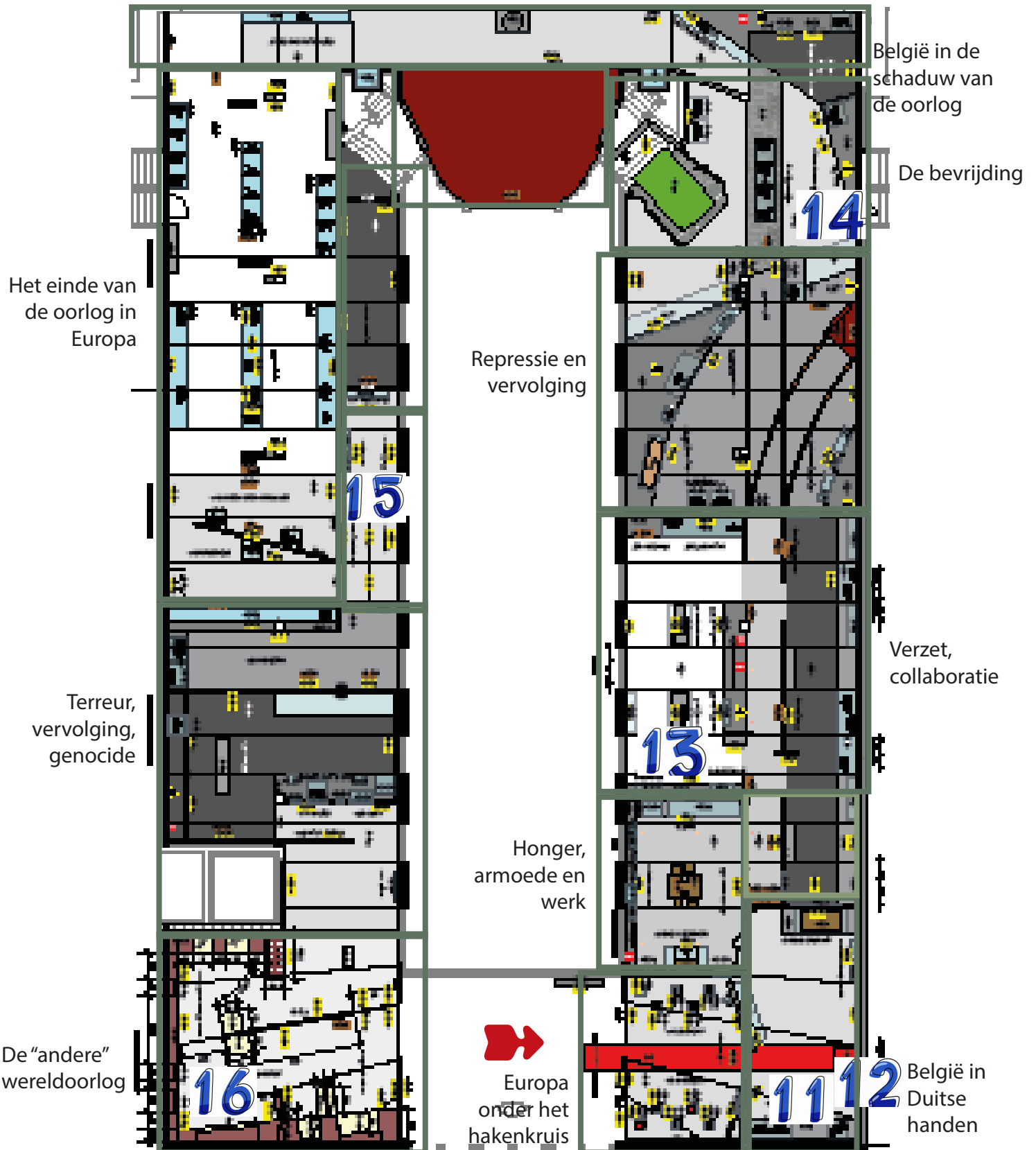
Elk personage, elke opstelling werd bedacht om iets aan de toeschouwer te vertellen. Verbind wat op het schilderij voorkomt met de betekenis ervan.

- | | |
|---|---|
| ● Een groep militairen die samen babbelen (een Rus, een Amerikaan, een Fransman) | ● De erkentelijke jeugd aan de helden van de slag bij Koersk. |
| ● Een Duitse militair alleen in een hoekje | ● Een veteraan (= iemand die in de oorlog vocht) denkt met trots aan de veldslag terug. |
| ● Een schilderij met veel pantservoertuigen | ● Een grote veldslag waarmee een overwinning op de vijand werd behaald |
| ● Een dame die een oude man in een rolstoel voortduwt, bekijkt aandachtig het schilderij. | ● Duitsland viel Rusland aan en verloor de oorlog. Daarom wordt het land opzij gezet. |
| ● Een meisje bewondert een beeldhouwwerk | ● De Geallieerden vormen samen blok tegen de vijand. |

Je hebt nu wel wat ontspanning verdiend. We hebben een spelletje bedacht, met 7 fouten in dit grote schilderij. Kan je ze vinden?



Plattegrond 1^e verdieping



Bordiauhal, 1e verdieping, "Oorlog-Bezetting-Bevrijding"

11. België in Duitse handen: propagandadragers



Een van deze propagandaobjecten bevindt zich niet in deze ruimte. Omcirkel het.

Geëmailleerde plaat met nazisymbool

Knoop met hakenkruis

Foto van een nazi-optocht in de straten van Brussel

Buste van Hitler

Schilderij dat Hitler voorstelt

Schoolboek

12. België in Duitse handen: adelaar

Dit zijn de blazoenen van België

en

van Duitsland.



Hoe worden de dieren in dit beeldhouwwerk voorgesteld? Welke boodschap wordt overgebracht?

13. Verzet: waar is het vijfde varken?

Tot nu toe hebben we voorbeelden gezien van propaganda gestuurd door een partij of een regime. Het voorbeeld voor je is propaganda die in het geheim door verzetslui (= mensen die tegen de bezetter ingaan. In dit geval, de Belgen tegen de Duitsers) werd gerealiseerd.

Als je ontdekt wie het vijfde varken is, zal je begrijpen waarom de personen die de tekening gemaakt hebben dat varken aan hun “vrienden” voorbehielden. Als de tekening in Duitse handen valt, belanden de tekenaars in de gevangenis.



Wie is het vijfde varken? Zijn gelaat verschijnt wanneer het blad geplooid wordt, maar je kan al raden over wie het gaat aan de hand van de donkere lijnen op de vier varkens in de hoeken.

14. De bevrijding van België: speldje met de vlaggen van de Geallieerden

Wanneer de Geallieerden in september 1944 Brussel bevrijden, is de bevolking uiteraard door het dolle heen. Om de bevrijders te eren, dragen sommige Belgen dergelijke speldjes op hun jas. Het zijn de vlaggen van de Geallieerden.



Benoem de landen die door deze vlaggen worden voorgesteld.

-
-
-
-

Welke zijn de twee landen die ook door de mannequins achter je worden voorgesteld (ze dragen de uniformen van de Geallieerden die België in 1944 hebben bevrijd).

Het gaat om:

-
-

Dit speldje is uiteraard een manier om de landen te bedanken die ons geholpen hebben om de Duitse bezetter te verjagen, maar is ook een vorm van propaganda. België is dan wel grotendeels bevrijd, maar de oorlog is daarom nog niet gedaan en de landen die nog in oorlog zijn, hebben de hulp van België nodig om de strijd voort te zetten en de oorlog te winnen. Dit speldje herinnert eraan dat iedereen zijn steentje moet bijdragen om de oorlog te winnen.

15. Terreur, vervolging, genocide: karikatuur “Eenrichtingsverkeer”

Aan de hand van propaganda gaat Hitler erin slagen een deel van de bevolking in Duitsland en in de landen die hij bezet te isoleren door ze in een heel slecht daglicht te plaatsen. Alle mensen die niet met Hitler akkoord gaan (communisten, politieke tegenstanders, vakbondsliden, ...) en alle mensen die hij Duitsland onwaardig vindt (zieken, gehandicapten, Joden, zigeuners, bedelaars, ...), moeten volgens hem uitgeschakeld worden. Een zeer actieve propaganda moet die verschrikkelijke ideeën bij de Duitse bevolking ingang doen vinden.



Deze karikatuur komt uit een Duits kinderboek gepubliceerd door het naziregime. Wat stelt ze voor? Wie zijn deze mensen? Hoe worden ze voorgesteld? Hoe zijn ze gekleed? Waar gaan ze heen? Zijn ze alleen?

De titel van deze tekening is “Eenrichtingsverkeer”. Waarom?

Waarom wordt een dergelijke tekening in een kinderboek opgenomen (denk aan wat we over het speelgoed hebben gezegd)?

16. De andere wereldoorlog: Japans tijdschrift

De voorbeelden die we net gezien hebben, spitsen zich vooral op propaganda in nazi-Duitsland toe, maar propaganda bestaat in alle landen en in alle regimes. Propaganda wordt niet enkel door dictaturen gebruikt; ook democratieën bedienen zich ervan. Propaganda is overal!

Die is een voorbeeld van propaganda in Japan (= tijdens de Tweede Wereldoorlog een bondgenoot van nazi-Duitsland).

Propaganda spitst zich vooral op de jeugd toe, want om goed te werken, moet ze op heel jonge leeftijd worden ingelepeld.

We hebben voorbeelden gezien van speelgoed, boeken en tekeningen bedoeld voor kinderen.



Dit tijdschrift werd door het Japanse keizerrijk uitgegeven. Bekijk de voorpagina. Hoe overtuigt ze de lezer van de macht van het land en het leger? Stip het juiste antwoord aan (de drie antwoorden zijn propagandatechnieken die op kinderen worden toegepast).

- Een kind speelt met Japanse soldaatjes. Het doel is het jongetje ervan te overtuigen dat wanneer hij groot is, hij zich absoluut in dienst van het keizerrijk moet stellen om veel veldslagen te kunnen winnen.

OF

- Een kind verplaatst Japanse vlaggen op de kaart van Azië. Daar waar het kind een vlaggetje zet, is een land dat Japan weldra gaat veroveren of reeds veroverd heeft, want Japan wil zijn grondgebied uitbreiden. Het doel is het kind ervan te overtuigen dat zijn land het sterkste land ter wereld is. Het kind moet ervan doordrongen zijn dat Japan rechten op alle andere grondgebieden heeft.

OF

- Een kind bekijkt een prentenboek over de grote veldslagen die Japan gewonnen heeft. Het doel is het kind ervan te overtuigen dat zijn/haar land steeds het machtigste is geweest en nog nooit een oorlog heeft verloren.



Je bent nu aan het einde van de rondgang gekomen. Je hebt heel wat manieren ontdekt om propaganda te maken (affiches,...).

Noem er op basis van wat je in de collecties hebt gezien zoveel mogelijk op:

JUISTE ANTWOORDEN voor de leerkracht

1. De Belgische revolutie (Historische Zaal)

Vlag: zwart, geel, rood (kleuren in verticale strepen) / Dier: leeuw

Medaillon: de leeuw breekt de ketting. De leeuw is de koning van het dierenrijk (een nieuw land kiest een machtig symbool. De kanonkogel symboliseert Nederland, het land waarvan het zich heeft losgemaakt door de onafhankelijkheid uit te roepen).

JUIST – JUIST

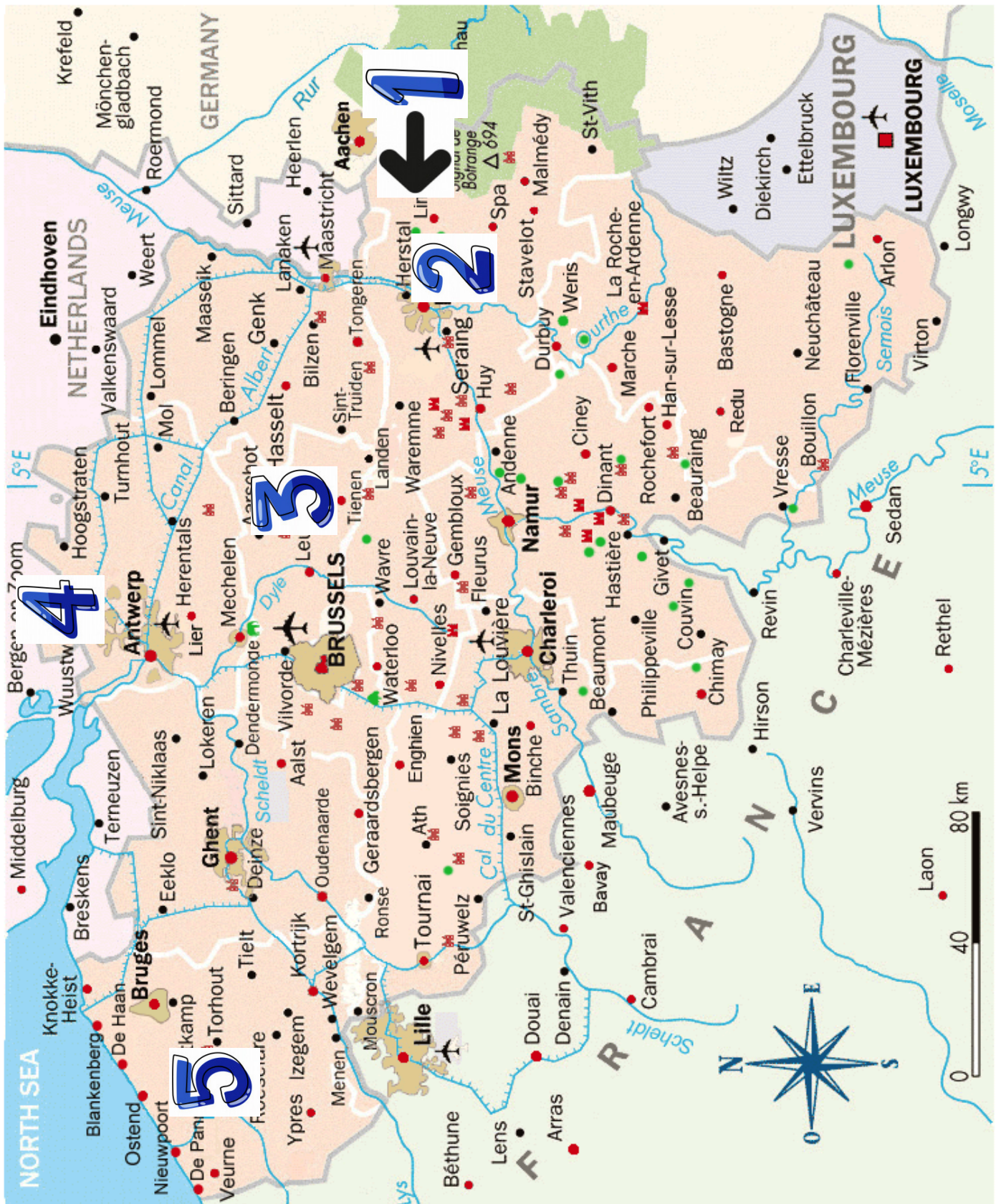
2. België in de 19e eeuw

Zes foto's om te omcirkelen :



3. Eerste Wereldoorlog: monument in Tienen

Evenementen op de kaart van België plaatsen.
Duitsland ligt ten OOSTEN van België.



Bas-reliëf met de veldslagen

Het Belgische leger staat links afgebeeld, het Duitse meer naar rechts toe. De beeldhouwer heeft het Belgische leger als volgt afgebeeld:

- sterker (De Belgen gaan in de aanval en dringen de Duitsers terug)
- beter uitgerust (veel kanonnen, paarden, ... aan Belgische zijde)
- de Belgische soldaten beheersen de compositie. Ze zijn groter (een observator, een soldaat die op het punt staat op te rukken, een officier die met geheven zwaard het bevel geeft tot de aanval over te gaan, een soldaat die mikt, de tweede herlaadt, de derde ligt dood of gewond op de grond, een soldaat beschermt zijn oren) en geven de indruk de Duitse soldaten te onderwerpen (Verderop vinden gevechten plaats. De Belgische soldaten duwen de Duitse soldaten (met punthelm) weg).

Reliëf van het dorp

Helemaal achteraan (op de achtergrond) rechts komt het Duitse leger het dorp binnen. De soldaten steken de molen, de kerk en talloze huizen in brand. Ze vergripen zich aan de bevolking: de pastoor wordt doodgeschoten, de burgers worden aangevallen. Een vrouw slaat met wat bezittingen en haar drie kinderen op de vlucht (de vlucht en de snelheid worden gesuggereerd door het kind dat aan de rok van zijn moeder hangt en "vliegt"). Links vermoorden twee soldaten twee vrouwen.

De burgers hebben schrik bij het zien van het Duitse geweld. De beeldhouwer tracht de toeschouwer te ontroeren door weerloze burgers (vrouwen, kinderen, de pastoor, ouderlingen, ...) te tonen die afgeslacht worden.

De Duitsers worden als "barbaren" voorgesteld:

- als moordenaars: ze doden zonder genade.
- als verkrachters: ze verkrachten de vrouwen. Een vrouw wordt tegen de grond geduwd, een andere wordt onderworpen door aan haar haar te trekken.
- als dieven: de soldaat links heeft een kip aan zijn riem hangen.

Het beeldhouwwerk bovenaan illustreert het grote aantal officieren dat tijdens dit gevecht sneuvelt.

De beeldhouwer wil volgende ideeën meegeven:

- het Belgische leger is sterk en moedig: JUIST
- de Belgische soldaten zijn brutaal: FOUT
- de Duitse soldaten stelen: JUIST

De beeldhouwer heeft uiteraard de veldslag niet accuraat uitgebeeld. De kunstenaar en diegenen die het monument besteld hebben (= de oud-strijders) willen een zeer positief beeld van het Belgische leger geven. De beeldhouwer benadrukt de moed en de zelfopoffering van het Belgische leger. Propaganda vervormt de werkelijkheid om de opdrachtgevers te plezieren.

Het Duitse leger heeft de bas-reliëfs tijdens de Tweede Wereldoorlog laten weghalen omdat ze een zeer negatief beeld van de Duitsers gaven. Het metaal werd waarschijnlijk gesmolten om nieuwe wapens te maken (zoals bijvoorbeeld ook met kerkklokken gebeurde).

4. Eerste Wereldoorlog: Italiaanse affiche

Achtergrond: oorlog, gevechten, brand

Voorgrond: een Italiaanse soldaat kijkt de toeschouwer strak aan en wijst hem aan.

Doel? De toeschouwer persoonlijk viseren om hem aan te sporen aan de oorlog deel te nemen (door te gaan vechten, door geld te geven, ...).

Bordiauhal – 2e verdieping

5. Inleiding: decoratieve voorwerpen

Deze voorwerpen zijn kerstballen en een kerststal om een kerstboom te versieren

- hoofd van Adolf Hitler
- Sieg Heil: groet aan de overwinning
- Hakenkruis
- Adelaar, symbool van Duitsland

6. Democratie versus totalitarisme: de bustes van de dictators

- Adolf Hitler, Führer, Duitsland, nazisme
- Josef Staline, de Vader van het volk, USSR, communisme
- Benito Mussolini, Duce, Italië, fascisme

7. Democratie versus totalitarisme: speelgoed

De figuurtjes van papier-maché doen denken aan soldaatjes of militaire figuurtjes bestemd voor kinderen. De voorgestelde personages zijn nazisoldaten. Ze dragen uniformen zoals die in de vitrines. De ene brengt de nazigroet, de andere draagt een vaandel met het hakenkruis. Er is zelfs een afbeelding van Hitler.

Propaganda richt zich op kinderen, om ze op heel jonge leeftijd te bespelen. De kinderen worden heel vroeg in de “standaarden” van het regime ingewijd: groet, symbool, militarisering, leiderscultus, ...

8. Democratie versus totalitarisme: radio

Toegelaten uitzendingen: toespraak van Hitler (en van zijn acolieten, vb.: Goebbels, minister van Propaganda), een opera van Wagner, informatie over het land, Duitse liedjes ter ere van Hitler.

Verboden uitzendingen: een jazzconcert (want beschouwd als “ontaarde” muziek), een concerto van Mendelssohn (want dat was een Joodse componist), Engelstalige liedjes (de nazi's staan nationale productie voor).

9. Duitse overwinning in het westen: affiche “Tout va très bien, Madame la Marquise”

Het centrale personage is Winston Churchill, de Britse eerste minister. Hij wordt afgebeeld met zijn bolhoed en zijn traditionele sigaar, evenals met een micro van de BBC, het gebruikelijke kanaal voor de uitzending van toespraken in die tijd.

Het decor: ruïnes die verwijzen naar de verwoestingen aangericht door de Duitse aanvallen op Groot-Brittannië (Blitz).

Verband tussen slogan en affiche: de Duitsers willen aangeven dat de situatie veel erger is dan Churchill laat blijken.

Het doel: Winston Churchill is diskrediet brengen door te tonen dat hij de situatie minimaliseert.

10. Het Rode Leger in de tegenaanval: schilderij Koersk

- de groep militairen = de Geallieerden
- de Duitse militair = de verliezer, die op afstand wordt gehouden
- het schilderij met de tanks illustreert een grote overwinning die op de vijand werd behaald
- de groep met de jonge vrouw en de oude man in een rolstoel = een veteraan en zijn dochter
- het meisje = de erkentelijke jeugd

Bordiauhal – 1e verdieping

11. België in Duitse handen: propagandadragers

Het schoolboek is in deze ruimte niet aanwezig.

12. België in Duitse handen: adelaar

De Duitse adelaar houdt het blazoen van België in zijn klauwen. Het beeld symboliseert de bezetting van België door Duitsland.

13. Verzet: het vijfde varken

Wanneer het blad geplooid wordt, verschijnt een tekening van het gelaat van Hitler.

14. Bevrijding: speldje met de geallieerde vlaggen

Herken je deze vlaggen? Verenigde Staten, Groot-Brittannië, USSR, Frankrijk en België.

Kan je die met de mannequins in de vitrine achter je in verband brengen (ze dragen de uniformen van de Geallieerden die België in 1944 bevrijd hebben)? Tip: er zijn er twee: Groot-Brittannië en de Verenigde Staten (de andere twee mannequins: een Pool en een Canadees).

15. Terreur, vervolging, genocide: karikatuur “Eenrichtingsverkeer”

Eenrichtingsverkeer: De Joden moeten Duitsland verlaten en nooit meer terugkomen.

Door steeds maar te herhalen dat de Joden dieven, vuil en verachtelijk zijn, gaat het idee uiteindelijk ingang vinden. Door propaganda zoals deze tekening slaagt het naziregime er uiteindelijk in de Joden uit al hun rechten te ontzetten (zich vrij verplaatsen, werken, naar school gaan, ...), ze in getto's samen te brengen (= wijk waarin mensen worden ondergebracht om ze van de anderen weg te houden), te deporteren (= ze naar kampen te sturen. In de volgende vitrines ziet u de gestreepte uniformen van de kampbewoners) en ze zelfs te doden.

16. De “andere” wereldoorlog: Japans tijdschrift

Een kind verplaatst Japanse vlaggen op een kaart van Azië. Het doel is het kind ervan te overtuigen dat zijn land het sterkste land ter wereld is. Het kind moet ervan doordrongen zijn dat Japan rechten op alle andere grondgebieden heeft.

Propagandadragers

Speelgoed, kerstballen, radio, affiches, tijdschriften, schilderijen, karikaturen, jeugdbewegingen, medailles, kentekens, uniformen, beeldhouwwerken, vlaggen, speldjes, tekeningen, panelen, foto's, ...